

ומתריצין: **מהו דתימא, הני מילי** שצריך לקדש כ-א ידיו ורגליו, דוקא כשהוא ניגש לעבוד **עבודה** חשובה **דמעכבא כפרה**, כגון עבודת הים וקמיצת המנחה, (1) אבל כאשר הכהן ניגש לעבוד **עבודה דלא מיעכבא כפרה**, כמו הקטרת אימורין, אולי לא יתחייב בקידוש ידים ורגלים, לכן **קא משמע לן** שכל גישה אל המזבח, ואפילו להקטיר אשה, שאינה עבודה שמעכבת את הכפרה, הרי היא טעונה קידוש ידים ורגלים לפניה.

כי אתא רב דימי מארץ ישראל לבבל, **אמר בשם רבי יוחנן: בעי אילפא – לדברי רבי אלעזר ברבי שמעון האומר אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים**, שאינו צריך לחזור ולקדש ידיו ורגליו למחרת [אם לא יצא ולא הסיח דעתו], **מי כיוור** ששהו בכיוור כל הלילה, **מהו שיפסלו** בעלות עמוד השחר של היום הבא, **בלינה?** (2)

מי אמרינן, הרי הני מים שבכיוור, **למאי הם** ראוים? – **לקידוש ידים ורגלים**. והרי **קידוש ידים**

צריך לקדש ידיו ורגליו לפני פשיטת הבגדים אבל אחרי הפשיטה. אבל לאחר שטבל, ובא לבווש את בגדיו ולקדש ידיו ורגליו, לא נחלקו אם יקדש לפני הלבוישה או לאחריה [אלא הכל מודים בקידוש שני שלאחר הטבילה, שרק לאחר כשהוא לבוש את בגדיו, הוא מקדש, ולא בהיותו ערום לפני הלבוישה.

ודין זה למדנו ממה **דאמר קרא "או בגשתם אל המזבח לשרת – ורחצו ידיהם ורגליהם"**, ודרשינן, מי הוא זה שרוחץ ידיו ורגליו בגשתו אל המזבח? **מי שאינו מחוסר אחר קידוש אלא גישה בלבד, יצא זה**, שטבל בעודו ערום, **שמחוסר לבישה וגישה**. (14) וסבר רבי, היות והוצרך "בגשתם" ללמדנו דין זה, נמצא שאינו פנוי ללמד על כך שלינה מועלת לקידוש ידים ורגלים.

ועוד הוינן בה: המשך הפסוק "או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה", **למה לי?** והרי פשיטא שצריך קידוש, כי בכלל גישה אל המזבח הוא?!

המעכבת כפרה, ולכאורה כוונתו לבאר כרבי אלעזר בר"ש, שרק חסרון קידוש נלמד מחסרון בגדים בכל עבודה, אבל פסול לינה אינו חל אלא בכהן ואי אפשר ללמדו מחסרון בגדים, כי יתכן שאינו נפסל לכל עבודה.

אמנם רש"י כתב "מהו דתימא דבעינן קידוש שחרית וכו'" ודקדק **השפת אמת** שמבאר תירוץ הגמרא לפי רבי שקידוש ידים ורגלים נפסל בלינה, ותמה למה לא מבאר כרבי אלעזר בר"ש, והרי קושית הגמרא גם לשיטתו, שהרי הקטרה גישה חדשה היא.

ובהכרח שדעת רש"י כי רק לרבי אפשר לחלק בין עבודה המעכבת לשאינה מעכבת, כי הקידוש מדיני העבודה, ולפיכך אינו נלמד ממחוסר בגדים שהם מדיני כהונה, מה שאין כן לרבי אלעזר בר"ש שגם הקידוש מדיני כהונה, ואין חילוק בין העבודות.

וראה בחידושי הגרא"ל **מאלין** [נ"א עמ' כ"ז] שנדחק להעמיד ביצא מן המקדש, וביאר שבטל ממנו רק הקידוש לעבודה ולא הקידוש לכהונתו, הוזה אמינא שאינו צריך קידוש לעבודה אלא כשבא לעבוד עבודה המעכבת כפרה, ונקט שהקידוש בשחרית הוא קידוש רק לעבודה ע"ש.

2. פירש רש"י, שהספק הוא האם חלה לינה על מי הכיור, כיון שאינם דומים מי הכיור למי קידוש ידים, לפי שהמים של קידוש ידים כבר ניגרו, ואין ללינה על מה לחול. וראה **בצאן קדשים** [בע"ב] שנקט כי לדעת רבי חל פסול לינה על מי הקידוש שעל ידיו, אף על פי שכבר ניגרו. ולדבריו נראה, שכל ספיקו של אילפא הוא רק לרבי אלעזר ברבי שמעון, כי לפי רבי פשיטא שיפסלו, ורק לרבי אלעזר ברבי שמעון שמכשיר במים של קידוש ידים שכבר ניגבו מידי, מספקא לן אם מי

שמקדש ביו"כ בקיתון של זהב, וכן שבעת ימי המלואים לא הוצרכו לכיור [אלא בשמיני]. שרק קידוש להכשר כהן לעבודה צריך כיוור, אבל כשכבר קידש לעבודה, וחיובו רק מדין קידוש כהן, אינו צריך לקדש מכיור.

ולענין זר שנכנס לצורך שחיטה וסמיכה מצינו **בריטב"א** ביומא [ל א] שאין לו איסור כניסה שלא רחוק יו"ר, שלא הצטווה בכך, וטעמו נראה כביאור השטמ"ק להלן [כג ב] שקידוש יו"ר הוא להכשר כהן, ואיסור שאינו רחוק הוא משום זרות, ואם כן לא תועיל לזר רחיצת יו"ר, שנשאר בו איסור זרות. ולפי דבריו, הראיה שמשוה רבינו היה כהן הוא מעצם הרחיצה שאינה אלא ככהנים, ואף אם בא לביאה ריקנית, לא היה חייב אלא אם הוא כהן, רק אין ראייה ששמש בכהונה.

14. כבר הבאנו לעיל [בהערה 2] **שהבית הלוי** [ח"א ה] שאין הלכה זו כפשוטה, שיש דין שיהיה לבוש בעת הקידוש, אלא פסול הוא שחל בעת שפושט בגדיו, ואפילו אם קידש לבוש ואחר כך פשט, צריך לקדש שוב, שבטל הקידוש לגבי עבודה שחסר לבישה לפניה.

אך באופן שכבר עבד אחר הקידוש ואחר כך פשט בגדיו, אינו צריך לקדש שוב לעבודה שאחריה, כמו שמצינו בעבודת יו"כ שרק קידוש ראשון מן הכיור ומעכב, ולא קידושין שאחר עבודה ראשונה.

1. **בשטמ"ק** תמה הרי שאינו רחוק ידים ורגלים נלמד ב"חוקה חוקה" ממחוסר בגדים, ובמחוסר בגדים נאמר קרא שפוסל אף כשאינו מעכב כפרה ותניח שהגזירה שוה מלמדת שאם צריך קידוש ולא קידש, שהוא מחלל, אבל כשקידש וצריך לקדש שוב אחר לינה, הוזה אמינא שאינו חייב לקדש אלא בהקטרה

דאילפא: כיוור שלא שיקעו אותו בתוך הבור של מים שהיה בחצר המקדש, מבערב, מקדש ממנו הכהן את ידיו ורגליו לעבודת לילה [שהיא הקטר חלבים], ולמחר אינו מקדש!

והוינן בה לפני רבי אמי, מה היא הכוונה במה שאמר בשם אילפא שלמחר "אינו מקדש".

האם הכוונה היא דלא צריך לקידוש למחר, כיון שהכהן יכול לקדש את ידיו ורגליו מהכיוור בלילה, ואינו צריך למחר בבוקר לחזור ולקדשם, וכדעת רבי אלעזר ברבי שמעון שאין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים. אבל ביחס להכשר המים שבכיוור, אם נפסלו בבוקר בלינה אם לאו, לא התייחס אילפא בדבריו.

או דילמא כוונת אילפא באמרו "למחר אינו מקדש", היא לומר כי אינפסלו מי הכיוור בלינה. ולכן אינו יכול לקדש מהם למחר. ואפילו רבי אלעזר ברבי שמעון מודה, כי היות שנפסלו המים בלינה, אין יכול לקדש בהם.

ורגלים גופייהו, לא פסיל בהו לינה, ואם כן, מדוע שיפסלו המים המקדשים בלינה?

או דילמא, כיון דקדיש להו למים בכלי שרת, בכיוור, מיפסלי בלינה ככל הקדשים שהתקדשו בכלי שרת, שאם לנו לאחר שהתקדשו בו, הם נפסלים בלינה⁽³⁾.

כי אתא רבין, אמר רבי ירמיה אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: הדר, אחר שהסתפק ודן בדבר, פשיט אילפא לבעייתו, ואמר: כמחלוקת בזו, אם לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים או לא, כך מחלוקת בזו, במי כיוור שלנו, אם נפסלו בלינה!

אמר לפניו [לפני רבי ירמיה] **רבי יצחק בר ביסנא** תלמידו: **רבי,** וכי אתה אומר כן בשמו של רבי אמי שפשט אילפא את בעייתו ואמר ש"כמחלוקת בלינה בקידוש כך מחלוקת בלינה במי הכיוור"?

והרי הכי אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן משמיה

[לינה].

ותמה הגריזי, איך שייך לומר שמי כיוור נפסלין בלינה, והרי הם עומדים גם לניסוך המים [אם נשפכו השאורין] ולמי סוטה, וכיון שלינה פוסלת רק לקידוש אך קדושתן לא פקעה, למה יפסלו לסוטה [כמבואר ברמב"ם פ"ד מסוטה הי"ב], והרי אין צורך אלא ב"מים קדושים", וראה בחידושי הגריזי לסוטה נטו [ב שבירושלמי מבואר שיש פסול לינה לסוטה חוץ מפסול מי כיוור לקידוש ידים ורגלים].

ובנתיבות הקודש הביא בשם הגריזי שאין מעילה במי כיוור כי לא התקדשו מעולם בקדושת הגוף למזבח, אלא רק בקדושה לרחוץ ידים ורגלים, [ועל פי דבריו ביאר את מסקנת אילפא שבכך נחלקו רבי ורבי אלעזר בר"ש, אם יש בהם קדושת הגוף ולינה פוסלתן או לא]. וכן נקט באבי עזרי פ"ח מכה"מ ה"א, שלרבי נפסלין מי כיוור בלינה, משום שהתקדשו קדושת הגוף בכלי שרת]. וראה במשך חכמה [שמות ט"ו י"א] שגם נקט שאין בהם מעילה, ומשום שנתנו לרחיצת הכהנים והגאתן. וראה בזרע אברהם [ז] ובצנפת פענח [פ"ד מסוטה ה"ו] ובתורת הקדש [א' כ"ד] שדנו בזה.

3. **הרמב"ם** [פ"ג מבית הבחירה ה"ח] כתב "שהכיוור מכלי הקודש, ומקדש, וכל דבר שיתקדש בכלי קודש אם לן נפסלו", וכן כתב [בפ"ה מבית מקדש הי"ד] מי כיוור נפסלין בלינה. ובקריית ספר כתב שפסול מי כיוור הוא רק מדרבנן. אך באבן האזל [בביא"מ שם] דייק שנפסלין בודאי מן התורה, ולפיכך תמה הרי להלן [קד ב] מספקא לן אם לינה פוסלת בדבר שאינו נאכל, ופסק הרמב"ם [פי"ט מפסוהמ"ק ה"ג] שדינם ספק, ולמה במי כיוור הכריע מספק לחומרא. [ודן אם הם ראויים לשתיית סוטה, או שבעל כרחא אין חשובה

הכיוור, שהם בעין, נפסלין בלינה או לא. אולם אם נבאר שלדעת רבי לא חל פסול בלינה, אלא שחסר קידוש ידים לגישה חדשה, הרי חסרון זה אינו שייך במי כיוור, ואדרבא, פשיטא שלא יפסלו מצד לינה, שהיא מדיני עבודה.

אולם בשטמ"ק כתב [באות ה'] שלרבי פשיטא שהמים נפסלים, כי אם קידוש ידים נפסל בלינה, כל שכן מי כיוור. וצריך ביאור מהו הקל וחומר, אם כל הפסול הוא משום חסרון קידוש לגישה חדשה, וכנ"ל [וכדברי הצאן קדשים יתכן לומר שהם רק לשיטת הסוגיא דלקמן, ושם יבואר].

ובחזו"א [ג' ד'] כתב שאילפא דן רק לפי רבי אלעזר ברבי שמעון משום שלשיטתו שייך שלא יצטרכו למי הכיוור היום, כי אפשר לעבוד על ידי קידוש של אתמול, ולפיכך יתכן שאין בהם פסול לינה. אבל לרבי, פשיטא שיפסלו משום שצריך לקדש בכל יום, ונעשין מי הכיוור ליומן, וצריך לחדשם בכל יום.

והנה הצד לפסול מי כיוור לפי רבי אלעזר בר"ש, אף על פי שמכשיר מי קידוש ידים, בפשוטו הוא, משום שלא שייך פסול על מים שנגבו, והנידון הוא רק על הידים, ובידים עצמן אין קדושה להפסל. אבל מי כיוור שהן בעין, חל עליהם פסול.

אך הגריזי ביאר, שהחילוק הוא בין מי כיוור שיש זמן מסוים לקדושתן, כי כאשר הוקדשו בכלי שרת, בעת הקדשתן נקבע בהם זמן לינה, לבין הידים, שאין זמן מסוים לקדושתן, כי לרבי אלעזר כל זמן שלא פסק אינו צריך לקדש. [והצד להכשירן, לכאורה תמוה, שהרי רק בקידוש נאמר "בבואם" ללמד שהפסול תלוי ביציאה, אך במים יהיה פסול לינה תלוי רק בעמוד השחר, הצריך לומר, שלרבי אלעזר אין פסול לינה בקידוש [ושלא כמבואר לעיל יט ב הערה 11] והספק הוא שמה דין המים תלוי בדיני הקידוש שהן עומדים לו, ובו אין פסול

בכדי שיהיו מי הכיור מחוברים בלילה למי מקוה, **שלא יהיו מימיו של הכיור נפסלים בלינה**⁽⁶⁾, ולבוקר היו מעלים את הכיור באמצעות אותו לגלים שעשה בן קטין ומעמידים אותו במקומו!

מאי לאו, הצורך לשקעו בבור כדי שלא יפסל בלינה, אפילו לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון היא?!

ודחינן: לא. רק כדעת רבי היא, שסובר כי קידוש ידים ורגלים נפסל בלינה, ולכן הוא פוסל גם מי הכיור שלנו⁽⁷⁾.

ובפשטות, כוונת הרמב"ם בהלכות בית הבחירה, שעשו תקנה שלא יהיו הרבה מים בכיור, כדי שלא יצטרכו לשקעו. ובהלכות ביאת מקדש כתב שהיו משקעין אותו, דהיינו רק את הכיור [כמו שדקדק הערוך לנר בסוכה ג'] והיינו באופן שנשארו בו מים, ולא כבוד הוא ליפסל מים קדושים [רש"י ביומא]. וראה עוד ביאור באבן האזול [בית הבחירה שם].

6. רש"י פירש ששקעוהו במעיין, כדי שיהיו מימיו מחוברים למי מעיין ובטלה לינתן. וכן משמע מדברי הראב"ד [פ"ג מבית הבחירה הי"ח] שקדושים הם אך לא נפסלים כי הם מחוברים. ובשטמ"ק גרס ובטלה קדושתן, וכוונתו שנעשו חולין ולא שייך בהן פסול לינה, וביאר הגרי"ז שכוונת השטמ"ק שהשיקוע מועיל אפילו אחר שנפסלו בלינה, כי אל שייך פסול אלא בדבר קדוש, אך אילו מבטל רק לינתן, הרי אחר שנפסלו לא יועיל שיקוע, וראה להלן [כא ב תורה כ"ו, ובהערות שם]. ורש"י לא כתב כן, כי להלן [כא ב] נקט שצריך לשקעו מדין משמרת קדשים, ויתכן שגם אסור לבטל קדושתן, ולכן מחברן ומבטל רק לינתן, וראה אבן האזול [שם]. ולהלן [כא א] נרחיב בזה.

ובברכת פרץ [פרשת קרח] הוכיח מדברי השטמ"ק שלא כדברי האבני מילואים [בשורת י"ח] שנקט כי ביטול תרומה ברוב אסור מה"ת משום משמרת תרומותי וביטול קדושתן" משמע שעדיף לבטל קדושתן מאשר להניחן שיפסלו, וביאר שהטעם להעדיף ביטול, הוא משום שהמטמא או פוסל, גם אחר שקלקל נשאר הקדש פסול או טמא, ואילו במבטל רק גורם לשנות דינו שיהא חולין.

ובמשמר הלוי [ג'] חילק בין תרומה שיכול לאכלה ולא תבא לידי פסול, שבוה הביטול אסור משום "משמרת", מה שאין כן בשיקוע הכיור ומירוק בליעות קדשם שאם לא יעשה יפסל הקדש ממילא, ועדיף לבטלן כדי שלא יפסלו.

ב. הגרי"ז תמה הרי כשמשקעין אותו מבטלין עשה שיהיה כיור במקדש. וראה להלן [כד א] שנתקבלו אם דוד קידש את מקום המקדש עד קרקע התהום, [ולפי זה נחשב הכיור במקדש, או שרק רצפה עליונה קדוש, [ולפי זה צריך לומר בדוחק שתחתית המקוה נחשבת רצפה עליונה].

7. השפת אמת הקשה, אם אכן דברי הברייתא "שלא יהיו

ולא פשוט לן רבי אמי אם לרבי אלעזר ברבי שמעון נפסלו מי הכיור בלינה אם לאו, ואילו מר [רבי ירמיה] קא פשוט ליה מופשטי שכמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו, וסובר רבי אלעזר ברבי שמעון כי כשם שאין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים, כך אין מי הכיור נפסלים בלינה!⁽⁴⁾

תא שמע מהא דתנן במסכת יומא: בן קטין עשה שנים עשר דר לכיור כדי שיהיו המים יוצאים משנים עשר מקומות, ויוכלו שנים עשר כהנים לקדש כאחת. אף הוא עשה מוכניו, גלגלים לכיור,⁽⁵⁾ שהיו משקעים את הכיור בלילה בבור מים בחצר המקדש,

[שתייה].

וכתב שקושיא זו לכאורה תלייה אם חל על הידים פסול לינה, שאם כן גם במי כיור חל פסול אף שלא הוקדשו בכלי כיון שעומדים לצורך הקידוש, אבל אם לא חל פסול, אלא חסר בקידוש לגישה חדשה, אם כן הפסול במי כיור הוא מפני קידוש כלי, ויש בהם ספק, וקשה כנ"ל.

4. בשטמ"ק הקשה הרי עדיין אפשר לפשוט שלינה פוסלת במי כיור ממה שאמר מקדש ממנו "לעבודת לילה" ומשמע שלא לעבודת יום שלמחרת.

ולכן פירש, שודאי אילפא סובר שלינה פוסלת במי כיור, והספק היה אם אמר כן לפי רבי או אפילו לרבי אלעזר, והיינו שאם אמר "אינו צריך לקדש" כוונתו שפסולין אך אין צורך בהם וכרבי אלעזר, והוצרך לומר שראוים לקדש לעבודת לילה ואינם נפסלים כמתוירין, וראה חזו"א [ג' ד] שדן בכוותו.

5. ביומא [לו א] אמרו "מאי מוכני גלגלא דההא משקעא ליה" וכן משמע להלן [כא ב] וכן פירש רש"י כאן, אך הרמב"ם [פ"ג מבית הבחירה הי"ח] כתב "ומוכני עשה לו שיהיו בה המים תמיד, והיא חול כדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה, שהכיור מכלי הקודש וכו'", והשיגו הראב"ד מהגמרא ביומא ולהלן. וכתב הכסף משנה שהרמב"ם פירש בפירוש המשנה [ביומא] שהמוכני הוא כלי עגול סביב הכיור, והכיור שקוע בתוכו, וכשרוצים פותחים פי הכלי והמים זורמים ממנו לכיור.

אמנם הרמב"ם עצמו כתב [בפ"ה מביאת מקדש הי"ד] שהיו משקעים את הכיור במי מקוה או מי מעין כדי שלא יפסלו מימיו בלינה ולמחר מעלין אותו וכתב הכסף משנה שפירש כשני הפירושים, ובכל מקום נקט אחד מהם, אך התו"ט [פ"א דתמיד מ"ד] תמה שהרי שני פירושים אלו אין עולים כאחד, ונמצא שהרמב"ם מסתפק כיצד לפרש, ולכן הראה לדברי הרמב"ם בפיה"מ בתמיד [פ"ג מ"ח] שהמוכני הוא כלי סביב הכיור, שהיו משקעין גם אותו במים בלילה, והקול נשמע בשיקועו. וראה ציור בפיה"מ באהלות [פ"ד]. אך במאירי [יומא לו א] כתב שהקול נשמע בשעת ההרקה מהמוכני לכיור, ולא הזכיר שהשיקועו המוכני, ובאמת תמוה למה הוצרכו גם למוכני וגם להשיקוע, והרי די בתקנה אחת שלא יפסלו המים בלינה.

מקור המזבח הצפוני ועד כותל העזרה הצפוני, וכנגד כל המזבח כולו, הרי הוא צפון, דברי רבי יוסי ברבי יהודה! שהרי נאמר "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה", ורק הקטע הצפוני לירך המזבח הצפוני נקרא "ירך המזבח צפונה".

רבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף אף את כל הצד הצפוני – מערבי של העזרה שבין האולם למזבח, שיש לו דין צפון⁽⁸⁾. [אבל לצדו השני של המזבח, לכון שער ניקנור שבו היו נכנסים, שהוא צדה הצפוני מזרחי של העזרה לא היה דין צפון משום שקדושתו של צד זה היא קלושה, שהרי באחת עשרה אמות הראשונות שמן שער ניקנור היה מקום דריסת ישראל, ומשם ועד המזבח היו אחת עשרה אמות של דריסת הכהנים].

רבי מוסיף אף את צידה הצפוני מזרחי של העזרה, שבו מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל⁽⁹⁾.

אבל בפינה הצפונית מערבית של העזרה, הנמצאת מן ה"חליפות" ולפנים, הכל מודים שפסול

ותמהינן: והא מדרישא של משנה זו רבי אלעזר ברבי שמעון היא, סיפא נמי רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דקתני רישא: בא לו הכהן הגדול ביום הכיפורים אצל פרו כדי להתוודות עליו ומיד לאחר מכן לשוחטו. ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, כאשר ראשו לדרום, אחוריו לצפון, ופניו היו מופנים למערב על ידי עקימת ראשו. והכהן היה עומד כאשר אחוריו מופנים למזבח, למזרח, ופניו למערב כלפי ההיכל.

ודייקין: הרי פרו של כהן הגדול הוא חטאת, וחטאת צריכה להשחט בצפון העזרה. וכיון שהכהן הגדול היה עומד כשאחוריו למזבח, לצד מזרח, ופניו למערב כלפי ההיכל, ומיד אחרי הוידוי שחט את פר החטאת, נמצא שאותו מקום שבין המזבח להיכל, בצידה הצפוני של העזרה, יש לו דין "צפון". מאן שמעת ליה דאמר "בין האולם למזבח – צפון הוא רבי אלעזר ברבי שמעון הוא.

דתניא: איזהו "צפון" הראוי לשחיטת החטאת?

8. רש"י כתב דקילא קדושתיה משום שהיא מקום דריסת רגלי ישראל, וצריך לומר שכנגד המזבח נחשב חמור מ"א אמה אלו, כי לא נכנסו שם ישראל אלא לצורך לסמיכה ותנופה וכדו', והרא"ש [כלים פ"א מ"ט] נקט שאף כנגד המזבח נחשב כעזרת כהנים ונכנסים שם ישראל לצורך, וצריך ביאור במה קל מקום דריסת רגלי כהנים מכנגד המזבח.

ודעת הרמב"ם [פ"א מבית מקדש הט"ו] שהמעליית שנשנו בתחילת מסכת כלים, הן מדאורייתא, ולפיכך שתוי יין ופרועי ראש שנכנסו לפנים מן המזבח, לוקין, והמשנה למלך נקט שהוא הדין כנגד המזבח. ואם כן בזה קילא קדושתיה של עזרת ישראל וכהנים, אבל הראב"ד והרמב"ן נטו שמעלות אלו מדרבנן, ולא אסרו רבנן להכנס אלא בין האולם למזבח, אבל כנגד המזבח לא אסרו, ולשיטתם צריך לומר שחילוק קדושת המקומות הוא דאורייתא, אלא שאיסור הכניסה הוא רק מדרבנן.

9. הרמב"ם [פ"ה מבית הבחירה הט"ו] פסק כרבי שכל המקום באופק העזרה מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח שהם שישים אמה ומחצה, וברוחב העזרה מכותל האולם עד כותל מזרחי של עזרה, שהוא כולל את עזרת ישראל והכהנים, וביחד שבעים ושש אמות, כולו צפון ושוחטים בו קדשי קדשים.

ובתוס' יו"ט יומא [פ"ג מ"ט] הקשה הרי אורך העזרה הוא הוא קל"ה אמה, ואם כן חציה הצפוני הוא שישים ושבע אמות ולמה כתב הרמב"ם שרק אורך שישים ומחצה נחשב צפון. והעלה מכך שרבי לא הכשיר את "צפון העזרה" אלא את "צפון המזבח" וכך חלק העזרה שמכנגד כתלו הצפוני של

מימיו נפסלין בלינה" הם רק כרבי, ואילו רבי אלעזר מכשיר מי כיוור שלנו, אם כן למה באמת עשו מוכני לפי רבי אלעזר. וכן תמה על לשון אילפא "כיוור שלא שקעו" שהרי צידדה הגמרא שמה שאמר "אין צריך לקדש" כוונתו שאין המים נפסלין, ואם כן לשם מה משקעין אותו.

וכתב שלפי רבי אלעזר הצרכו לשקע את הכיוור רק לצורך מי סוטה, אבל לקידוש הן כשרים אף כשלא שקעו, והוכחת הגמרא מלשון "נפסלין", שאילו נפסלו רק לסוטה ולא לקידוש לא היה נחשבים פסולי, כי עיקרן עומדים לקידוש ידים ורגלים.

ונראה שהבין כי כשנטול מים לסוטה מתברר למפרע שלכך הוקדשו, אך בפשטות כיון שבנתינתם לכיוור הרי לא ידוע למה עומדים המים, לא יחול בהם פסול לינה כל זמן שעוד לא הוקדשו לסוטה, כי עיקר המים עומדים לקידוש. וצריך לומר שלב ב"ד מתנה עליהן למה הן קדושים, ובהכרח צריך לפרש כן. שהרי אין כלי שרת מקדש חולין. וראה **אבי עזרי** [פ"ה מביא"מ הי"ד] וצ"ע.

וראה **חק נתן, צאן קדשים וקרן אורה** שכתבו שיש מצוה לשקע הכיוור במעין אף שאין צורך בכך, וצ"ע המקור למצוה זו. **ובשטמ"ק** להלן [כ"א, י"ז] כתב שעשו מוכני ושקעו את הכיוור כדי להשמיע קולו בעת שמגיע זמן קידוש ידים ורגלים. ולהרמב"ם [בהלכות בית הבחירה] שהמוכני הוא להחזיק מים, יתכן שחוק מהתועלת שלא יפסלו, נעשה המוכני להחזיק מים, וכן משמעות לשונו "שהיו בה המים תמיד" הוסיף "שהיא חול כדי שלא יפסלו. ולדבריו בהלכות ביאת מקדש צריך לומר ששקעוהו כדי למלאות וכמבואר שם [בהט"ו] ובתוס' ביומא [לח א] וראה עוד בדף כא ב הערה 3.

פוסלת במי כיוור על אף שאינה פוסלת בקידוש ידיים ורגלים, כי יתכן שהמשנה כדעת רבי היא, שלינה פוסלת בקידוש ידיים ורגלים, וכל שכן שפוסלת במי הכיוור.

ומבארין: **אנן הכי קאמרינן** להוכיח שהמשנה כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון היא, שהרי **אי סלקא דעתך רבי היא**, למה מעמידים את פרו של הכהן גדול בין האולם למזבח? **לוקמה** את הפר במקום **דריסת רגלי כהנים ובמקום דריסת רגלי ישראל** שהוא בחלק הצפוני מזרחי הסמוך לשער הכניסה וביאר רש"י שאין זה דרך כבוד לשחוט את הפר סמוך להיכל כשאפשר לשוחטו בסמוך לכניסה לעזרה. וממה ששינו מעמידים את הפר בין האולם למזבח, מוכח שמשנה זו סוברת כרבי אלעזר ברבי שמעון, ולדעתו אי אפשר לשחוט סמוך לכניסה משום שאותו מקום פסול לשחיטה.

ומקשינן: **אלא מאי אמרת** – משנה זו **רבי אלעזר ברבי שמעון היא**, וכי לשיטתו אין קושיא –

והרי **לוקמה** לפר במקום שהוא ממש צפונית למזבח, **מקיר המזבח הצפוני עד כותל עזרה צפוני**, וזה עדיף מלהעמידו בין האולם למזבח?

אלא, מאי אית לך למומר שעדיף לשחוט בין האולם למזבח **משום חולשא דכהן גדול**, שכל עבודות היום עליו ונחלש מכך, ולכן שוחט את פרו סמוך להיכל כדי שלא יכבד עליו משא המזרק והדם שבתוכו. אם כן, **הכא נמי לפי רבי**, אפשר לבאר במשנה זו, כי אף על גב שאפשר לכתחילה לשחוט את הפר בסמוך לכניסה, בכל זאת שוחטים אותו בסמוך לאולם משום **חולשא דכהן גדול**. ואם כן, שוב אין ראייה שלדעת רבי שמעון בן אלעזר נפסלים מי כיוור בלינה, כי יתכן שמשנה זו כדעת רבי היא!

אמר רבי יוחנן: קידש ידיו ורגליו בלילה לתרומת הדשן, שהיא תחילת העבודה במקדש בכל יום, שהיה הכהן נוטל במחתה גחלים מאוכלות מעל גבי המזבח ונותנן למטה בצדו הדרומי של המזבח, וכיון

לשחוט בה! ה"חליפות" הן שני מבנים שהיו צמודים לאולם משני צדיו ובו היו הכהנים מצניעין את סכיני השחיטה [הנקראים "חילוף"]. מבנים אלו, שהיה אורך כל אחד מהם חמש עשרה אמה, היו מסתירים את הפינות המערביות של העזרה מעין הרואה העומד סמוך למזבח.

ולכן נפטלה הפינה הצפונית מערבית שמאחורי בית החליפות הצפוני משום שאי אפשר להחשיבה כ"על ירך המזבח צפונה" עקב הסתרתה על ידי בית החליפות הצפוני!

וכיון שמוכח מהאמור ברישא "בא לו אצל פרו, ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח" שמשנה זו סוברת כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, אם כן מסתבר כי גם האמור בסיפא "אף הוא עשה מוכני לכיוור שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה" הוא לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון. ומוכח מכאן שאפילו רבי אלעזר ברבי שמעון, שאינו פוסל קידוש ידיים ורגלים בלינה, פוסל את מי הכיוור בלינה!

ודחינן: **ותסברא**, וכי משנה זו שפרו של כהן גדול נשחט בין האולם למזבח, רק כשיטת **רבי אלעזר ברבי שמעון היא** ולא כדעת **רבי**? והרי לא יתכן שלדעת רבי רק החלק הצפוני מזרחי של העזרה כשר לשחיטה ולא החלק הצפוני מערבי שבין האולם למזבח, כי **השתא, רבי אדרבי יוסי ברבי יהודה מוסיף**, שהרי רבי יוסי ברבי יהודה הכשיר רק את הקטע שבין המזבח לקיר הצפוני של העזרה, ורבי הוסיף והכשיר את כל חלקה הצפוני מזרחי, על אף שקדושתו קלושה, כי יש בה מדרס ו"א אמה לישראל וי"א אמה לכהנים, ואם כן, וכי ניתן לומר שאדרבי שמעון בן אלעזר לא מוסיף, והכשיר רבי רק את הצד הצפוני מזרחי שקדושתו קלושה, ולא את הצד הצפוני מערבי שבין האולם למזבח שקדושתו חמורה?

וכיון שמוכח ממשנה זו שגם לדעת רבי אפשר לשחוט בין האולם למזבח [מכל שכן], שוב אין הוכחה שרבי אלעזר ברבי שמעון סובר שלינה

חצי מאורך העזרה, אלא שיש דין נוסף של "ירך המזבח" והוא מתחיל רק מכותל המזבח הצפוני. וראה עוד בליקוטי הלכות ריש פרק איזהו מקומן שנקט כי רש"י [להלן כו א] חולק על הרמב"ם וסובר שעיקר דין צפון הוא על צפון העזרה. ועיין בחז"א נגעים [י"ב], ובמקומו נרחיב.

המזבח נחשב צפון. ובמקדש דוד [ו' א'] הוכיח כדבריו, שהרי הוצרך הכתוב למעט דין צפון בבמה [להלן קיט] ואם הדין הוא בצפון העזרה הרי אינו שייך כלל בבמה ובהכרח שדין צפון נאמר מכותל המזבח והלאה. אולם **במאירי** יומא [לו א] מבואר שמדין צפון היה כשר

עבודת הקטר חלבים, תפסול בו לינה משיעלה עמוד השחר?¹⁰

ומתריצין: **אמר אביו: לעולם, לרבי אמרה רבי יוחנן.** (11) ומה **שלינה** פוסלת בקידוש ידים ורגלים **דרבנן היא**, כי מדאורייתא לינה פוסלת רק את מי הכיור אך לא את הידים והרגלים שנרחצו במי הכיור והתנגבו. וכיון שפסול לינה בקידוש ידים ורגלים הוא רק מחמת גזירה, שגורו חכמים לפסול את הקידוש בלינה כדי שלא יולולו בפסול לינה של מי הכיור, לפיכך לא גזרו לפסול את קידושו של הכהן שקידש לתרומת הדשן, שזמנה של תרומת הדשן הוא בסוף הלילה, כשקורא התרנגול, וכיון שפרק הזמן בין קרות הגבר לעלות השחר הוא זמן קצר **מודי רבי דמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה**, שהרי לא יבואו אנשים מתוך כך לזלזל בלינת

שקידש ידיו ורגליו לתחילת עבודת היום היום **למחר**⁽¹⁰⁾, בעלות השחר, אינו צריך שוב לקדש, שכבר קידש מתחילת עבודה של אותו היום, שהיא תרומת הדשן.

והוינן בה: **למאן** [כלומר: לדעת מין] אמר רבי יוחנן?

אי לרבי, האמר פסלה לינה לקידוש ידים ורגלים, ו"לינה" משמעותה עד עלות השחר, כי משעלה השחר חל שם "לינה" על קידוש ידיו ורגליו!¹¹

אי לרבי אלעזר ברבי שמעון, האמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים אין צריך לחזור ולקדש, ואילו רבי יוחנן אמר שאין צורך לקדש מפני שקידש לתרומת הדשן שהיא תחילת עבודת היום, ומשמע שאם קידש בלינה לצורך עבודת הלילה, שהיא

מסור לבי"ד ואין חשש שיטעו ויקדמו לעלות השחר. אבל קידוש ידים ורגלים שאינו מסור לבי"ד לבאורה צריך לכתחילה לעשותו אחר הנץ, וקא משמע לן שרק טבילה שאם נעשית קודם עלות השחר אינה כלום, לפיכך קודם הנץ כשרה רק בדיעבד, אבל קידוש שמועיל לתרומת הדשן אפשר לעשותו לכתחילה ומועיל גם לעבודות הנעשות ביום. ונמצא שכל לינה בקרבנות תלויה בעלות השחר ורק קידוש ידים ורגלים תלוי בעלות השמש שהיא נץ החמה.

11. בפשטות נראה שאביי חולק על הסוגיא לעיל [יט ב] וסובר שאין רבי פוסל לינה מן התורה משום הכתוב "בגשתם", אלא רק מדרבנן, וכפירוש רש"י שלא יזלזלו בלינת מי כיוור שהיא מן התורה, וכן נקטו **במנחת חנוך** [ק"ז] ו**בקרן אורה**, ו**בשפת אמת** כתב שלעיל היא ההזהא אמינא וכאן מתבררת המסקנא. **ובאבן האזל** [פ"ה מביאת מקדש הי"ח] כתב שהסוגיא לעיל סברה שעלות השחר עושה גישה חדשה, ובוה נחלק אביי וסבר שאם לא פסק מעבודה אין זו גישה חדשה ואינו חייב בקידוש ידים ורגלים מדאורייתא, אלא שרבנן חדשו פסול לינה, ולזמן מועט לא גזרו. ובאופן נוסף כתב, שאביי מודה בכך, שגם אם לא פסק מעבודתו, בעלות השחר נחשבת גישה חדשה, אבל סבר שאם קידש לפני קריאת הגבר בשביל עבודת שחרית, אין חסרון "בגשתם" כי קידש לצורך גישה זו, ורק משום פסול לינה צריך לקדש, אבל אם קידש אחר קריאת הגבר לא גזרו. [ולהלן נביא ביאורו בדעת הרמב"ם].

הגרא"ל מאלין כתב שלדעת רבי שהלינה פוסלת את הקידוש משום חסרון קידוש ידים ורגלים לגישה חדשה, אין קידוש זה מעכב את העבודה אלא מדרבנן, כי אין עבודה נפסלת מדאורייתא אלא כשהחסרון בהכשר הכהן, ורק רבנן גזרו לפוסלה משום שהעבודה טעונה קידוש חדש, ובשביל זמן מועט זה לא גזרו. וראה עוד בהערה 14.

10. **הרמב"ם** [פ"ב מתמידין ומוספין הי"א] כתב שזמן תרומת הדשן הוא משיעלה עמוד השחר. ותמוה מסוגיין שמשמע שהיה שייך אחריו פסול לינה, והרי פסול לינה תלוי בעמוד השחר, כמבואר ברש"י.

ובקרן אורה כתב שאף אם נעמיד שתרומת הדשן היתה אחר עלות השחר אך הקידוש ידים ורגלים קדם לו, עדין תמוהה קושיית הגמרא מראוהו אחיו הכהנים, שהרי הם קדשו אחר תרומת הדשן ואז כבר עלה השחר. וכן תמה מדרתנן ביומא [כ א] שתרומת הדשן בומן קריאת הגבר, ומבואר בתענית [יב א] שקריאת הגבר היא קודם עמוד השחר [וראה לח"מ שם].

ובתוס' בסוכה [נא ב] הביאו ראייה מסוגיין שמקרות הגבר עד צפרא פסלה לינה במי כיוור, וכתב **מהרש"ל** מקרות הגבר היינו עלות השחר, ועד צפרא הוא עלות השמש. ותמה **המהרש"א** שהרי פסול לינה חל בעלות השחר ולא בעלות השמש. וקרות הגבר קודם לעלות השחר.

ואמנם הרמב"ם כתב [בפ"ה מביאת מקדש ה"ט] קידש ידים ורגלים לתרומת הדשן אף על פי שהוא מקדש קודם שתעלה השמש אין צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום, ומשמע שחילק בין זמן "עמוד השחר" לזמן "עלות השמש" וסבר שרק בעלות השמש נהיה פסול לינה. וצריך ביאור מהו זמן עלות השמש. ולמה לא נחשב יום גמור. [וראה **מנחת חנוך** ק"ז שנקט שכונות הרמב"ם לעמוד השחר, ותמה כנ"ל].

ובדברי האחרונים מצאנו שנחלקו בכונות הרמב"ם, שהמהרש"ל הנ"ל נקט פסול נץ החמה אף לגבי מי כיוור, ואילו **הגרעק"א** [בגליון הרמב"ם] נקט שרק בקידוש ידים ורגלים הפסול תלוי בלינת נץ החמה, אך בשאר דברים תלוי בעמוד השחר. ו**במקדש דוד** [ל"ב א'] כתב שהרמב"ם נקט שיש חידוש בכך שקידוש ידים ורגלים כשר קודם שתעלה השמש, שהרי קיימא לן במגילה [כ א] שלא טובלין ולא מוין עד שתנץ החמה, ורק קרבן תמיד אפשר להקדימו לפני העץ כי הוא

דבריו של רבי אלעזר ברבי שמעון שלינה לא פסלה בקידוש ידים ורגלים רק במקדש בתחילת עבודה של היום, ולא סבר כמותו במי שקידש ידיו ורגליו בלילה להקטר חלבים, שהיא סוף עבודה של יום אתמול, ולכן חייב לחזור ולקדש לעבודת היום הבא.⁽¹⁴⁾

קצת תמוה הלשון "לתרומת הדשן", וגם תרומת הדשן עצמה מצינו שהוקדמה ברגלים לפני קריאת הגבר.

ולפיכך נראה שגם לאביי עיקר הטעם להכשיר הוא משום שקידוש לתרומת הדשן הוא לצורך תחילת עבודת היום, וסבר שטעם זה מועיל רק לפי רבי שפסול לינה מדרבנן, ורבה נחלק עמו בכך, וסבר שגם לרבי אלעזר מועיל קידוש לתחילת עבודה שלא יחשב למחר כמי שקידש ידיו בסוף עבודת יום אתמול.

וביזמא [כז א] הקשו תוס' ישנים איך אמרינן שתרומת הדשן היא "תחילת עבודה", והרי לעיל שם [כב א] מסקינן שהיא עבודת לילה, ומוקמינן לדברי רבי יוחנן שאמר "שכבר קידש מתחילה לעבודה" והסיקו שזו מחלוקת הסוגיות. **ובגבורת ארי** שם ביאר שנחלקו במחלוקת אביי ורבה, שמה שאמרו שהיא תחילת עבודה היינו כרבה, ומה שאמרו שקידש מתחילה לעבודה היינו כאביי, והביאור כנ"ל שלאביי אפילו אם תרומת הדשן נחשבת כעבודת לילה, כיון שנעשית לצורך היום, אף שכל קידוש לצורך עבודה בסוף היום אינו מועיל למחר, קידוש לתרומת הדשן מועיל כמו קידוש לצורך עבודת היום ממש.

ונמצא שדוקא קידוש לתרומת הדשן מועיל לעבודות של מחר, ואף שנעשית ברגל קודם קרות הגבר ונחשבת עבודת לילה, הקידוש נחשב כצורך היום, אבל קידוש להקטר חלבים אחר קרות הגבר לא יועיל לעבודות היום, כי לא נעשה לצורך היום. [וראה עוד בחידושי הגרא"ל מאלין. ולהלן כ"א. תוד"ה מאי הערה 15].

14. כתב הרמב"ם [פ"ה מביאי"מ ה"ח] קידש ידים ורגלים היום צריך לחזור ולקדש למחר אף על פי שלא ישן כל הלילה שהידיים נפסלות בלינה, קידש בלילה והקטיר החלבים כל הלילה, צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום, קידש לתרומת הדשן אינו צריך לחזור ולקדש ביום שהרי בתחילת עבודה קידש. וראה מה שכתבנו בדבריו לעיל [נט ב הערה 12].

והסמ"ג [עשה קעה] וקרית ספר נקטו שהרמב"ם פסק כאביי אליבא דרבי, שלינה פוסלת רק מדרבנן, וטעמם [מבואר באבן האזל] שאילו לינה פוסלת מה"ת בקידוש ידים ורגלים כמו בקדשים, אין לחלק בין קידש בתחילת עבודה לסוף עבודה, כי כיון שקידש קודם עמוד השחר, נמצא שעמוד השחר פוסל את הקידוש, ורק אם הפסול הוא גזירה דרבנן משום גישה חדשה, יתכן לומר שתחילת עבודה נחשבת כגישה שחרית, [והיינו כמבואר בהערה 11 "באופן נוסף", שגישה שחרית מחייבת מה"ת, אך כשקדם וקידש פסולה רק משום לינה, ואם קידש אחר קרות הגבר לא גזרו בה].

אולם **המנחת חנוך וקרן אורה** נקטו שכוננת הרמב"ם לפסוק שלינה פוסלת מדאורייתא, שהרי לא כתב כאן שאם עבד עבודתו כשרה [כמו שכתב לעיל שם בה"ז] ואין עבודה

מי הכיור, כי קידוש בשעת קרות הגבר נחשב בעיניהם כמי שקידש ביום!⁽¹²⁾

רבא אמר⁽¹³⁾ לעולם מה שאמר רבי יוחנן שאם קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אינו צריך לקדש – **רבי אלעזר ברבי שמעון היא! וראה רבי יוחנן**

12. פירש רש"י "לינה זו, שתועיל בקידוש, שאין המים לפנינו, מדרבנן הוא דגזור שלא יולולו בלינה, ומודה רבי דמשום האי פורתא לא פסלה לינה בקידוש, דלא מסקי אינשי אדעתייהו, ודמי כמי שקידש היום. ודוקדק **הקרן אורה** שדוקא פסול מי הקידוש דרבנן, כי אינם לפנינו, אבל מי הכיור פסולין מן התורה, ורק אילפא הסתפק לעיל אם לפי רבי אלעזר מי כיוור נפסלין בלינה, אך אביי סובר שרבי יוחנן עצמו פשיטא ליה שכמו שרבי מחמיר במי כיוור ופוסלו מדאורייתא, גם רבי אלעזר שלא פסל בקידוש, יפסול במים שהם בעין.

ובשפת אמת כתב ליישב שרק רבי שפוסל קידוש מדרבנן, פשיטא לן שפוסל מי כיוור מדאורייתא, כי גזרו רבנן פסול בידים אטו פסול המים שהוא מן התורה. אך מלשון רש"י משמע שלא כדבריו, שהרי נקט שרבנן גזרו שלא יולולו בלינה ולא אט ולינת מי כיוור מה"ת.

ובדעת הרמב"ם כבר הבאנו לעיל הערה 3 שנחלקו האחרונים אם סבר שפסול לינה במי כיוור הוא מדאורייתא או מדרבנן, וראה עוד בתוס' להלן. [כ"א ד"ה מאי] שנקטו כי לאביי גם פסול מי כיוור רק מדרבנן, ולפי זה אין דין מי כיוור חמור ממי קידושין, ומובן ספיקו של אילפא.

13. בפשטות נראה שרבה מודה לאביי שלדעת רבי פסול לינה הוא רק מדרבנן, רק שדעתו כי פסול לינה מדרבנן הוא אפילו מקרות הגבר עד צפרא, ולכן העמיד את דברי רבי יוחנן כרבי אלעזר שאינו מצריך קידוש אפילו מדרבנן.

אולם **בקרן אורה** כתב שבהכרח לדעת רבא סובר רבי שפסול לינה מן התורה, כי אם לא כן נמצא שהלימוד מ"בגשתם" תחילת הסוגיא אינו לא כאביי ולא כרבה. ובהכרח שסבר כי רק קידוש לתרומת הדשן כלול "בגשתם" כיון שהוא תחילת עבודת היום, אך קידוש להקטר חלבים בלילה אינו מועיל למחר, משום שגישה חדשה מחייבת קידוש חדש. וראה **אבי עזרי** [פ"ה מביאת מקדש ה"ט]. וכן משמע **במנחת חנוך** [ק"ו].

ולפי ביאורו הסיק שאין כוונת רבא שרבי יוחנן סובר ממש כרבי אלעזר, שהרי סובר כרבי בסוף עבודה, [ובשפת אמת כתב שיכול לומר שרבי עצמו לא פסל אלא בסוף עבודה], אלא כוונתו שהלשון "אין צריך לקדש" היא כרבי אלעזר, אבל לא מטעמו, אלא משום שכלול "בגשתם".

אכן, לבאור נמצא לפי זה שיש נפקא מינה להלכה בין ביאורי רבא ואביי בשיטת רבי יוחנן, כי לרבא דוקא אם קידש לתרומת הדשן אינו צריך לקדש שוב למחר, אבל אם קידש להקטר חלבים ואברים אחר קרות הגבר, הוי קידוש בסוף עבודה וצריך לקדש שוב, אבל לאביי אף אם קידש להקטר חלבים אינו צריך לקדש שוב כי לא גזרו בזמן מועט, [ולאביי